

İZZEDDİN ÇALIŞLAR

OYA BAŞAK:

Kahkahanın
Derinliği



Remzi Kitabevi

İZZEDDİN ÇALIŞLAR 1984'te Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Lise yıllarında başladığı yazma denemelerini, İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde sürdürdü. Ortağı olduğu Panajans ve Her Mecra'da reklam yazarlığı, Nöbetçi Tiyatro'da amatör tiyatro, Yeşilçam'da senaristlik ve yönetmen asistanlığı yaptı. On yıllık reklamcılıktan sonra serbest yazarlığa yöneldi. Kendi adını taşıyan şirketiyle kurumsal iletişim destek hizmetleri verirken birçok farklı alanda yazarlık yaptı. Gezi yazısı, senaryo ve radyo yazarlığında ödüller aldı. 1993-2017 arasında elli gazete ve dergide beş yüz makalesi yayımlandı. Eser verdiği edebi türler dışında yazmayla zanaatkarlığı birleştirerek bir nevi tüccar-yazarlık geliştirdi ve 1996'dan bu yana 120'yi aşkın kitaba yazar ve editör olarak imza attı. 2014 yılında Fransa'nın resmi kurumu CNL bursuyla gittiği yazarlık rezidansında yazdığı oyun Bibliothèque de Théâtre Armand Gatti tarafından düzenlenen etkinliklerde okundu ve Cahiers de l'Égaré tarafından yayımlandı. Biyografik kitapları arasında *Engin Cezzar'ı Takdimimdir* (Doğan Kitap/2005 Ka Kitap/2017), *Ekselans Coşkun Kırca* (GEV yayını/2009), *Kalede Turgay Şeren* (GEV yayını/2011) sayılabilir. İletişim ve pazarlama odaklı yazarlık alanlarında 18 farklı yüksek eğitim kurumunda dersler verdi, birçok sergiye katkıda bulundu ve küratörlüklerini üstlendi.

İZZEDDİN ÇALIŞLAR

OYA BAŞAK:

Kahkahanın
Derinliği



Remzi Kitabevi

OYA BAŞAK: KAHKAHANIN DERİNLİĞİ / İzzeddin Çalışlar

© Remzi Kitabevi, 2017

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Can Kolukısa
Kapak: Ömer Erduran
Sone çevirileri: Talat Sait Halman

ISBN 978-975-14-1794-7

BİRİNCİ BASIM: Ağustos 2017

Kitabın basımı 3000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çiğçi Mücellit, 100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783

İçindekiler

Oya Başak'tan Birkaç Söz	7
Hayat Dedikleri	11
Sanat Dediğim	38
Dalgın Profesör	68
Üçlemeli Kavramlar	99
Başlangıç	122
Adlar Dizini	153

OYA BAŞAK 1955'te o dönemde *junior college* statüsündeki Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nden mezun oldu, lisans derecesini bir yıl sonra, 1956'da İngiliz Edebiyatı dalında Mount Holyoke College'dan aldı, *master* derecesini 1958'de "*speech and drama*" dalında University of Illinois'da tamamladı. İstanbul'a dönerek bir süre Amerikan Kız Koleji'nin lise kısmında edebiyat öğrettikten sonra 1963'te İngiliz Edebiyatı doktorası yapmak üzere University of Minnesota'ya gitti ve romancı Jack Ludwig ve şair John Berryman'ın asistanlığını yaptı. Tez konusu olarak Türk Tiyatrosu ve Muhsin Ertuğrul'u seçerek 1965-67 yıllarında araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gelip Robert Kolej Yüksek Okulu'nda ders vermeye başladı. *Humanities* dersinin kurucu kadrosuna katıldıktan sonra 1968'de Minnesota'ya gidip doktorasını verdi. Aynı yıl Robert Kolej Yüksek Okulu'nun edebiyat bölümüne döndü. 1971'de Robert Kolej'in Boğaziçi Üniversitesi'ne dönüşmesine tanık oldu. 1974'de doçent, 1981'de profesör unvanlarını aldı. Araştırmaları İngiliz romancı John Fowles ve oyun yazarı Tom Stoppard üzerine odaklandı. Öğrencilerinde edebiyat, sanat ve kültüre dair merak, heyecan ve coşku uyandıran, mezuniyet sonrasında da onlarla bağıni sürdüren efsanevi bir hoca olarak tanındı. 1982-2004 arasında Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'nün bölüm başkanlığını yürüttü. O dönemde bölümün yeniden yapılanması, lisans programının yenilenmesi, lisansüstü programlar oluşturulması, Mithat Alam Film Merkezi'nin kurulması, resimden klasik müziğe, bale tarihinden filme, geniş bir yelpaze içinde pek çok kültür dersinin açılması ve birçok sertifika programının yaşama geçirilmesi mümkün oldu. 2004 yılında emekli olmasına rağmen eğitimden vazgeçmediği devam etti ve 2011'de fakültenin başvurusu üzerine senato kararıyla emeritus unvanı aldı.

Oya Başak'tan Birkaç Söz

Kızlarım geçmişimi ve özelliklerimi kaleme almam konusunda beni çok zorladılar. Belki de Oya Başak'ı geleneksel bir anne, öğretim üyesi, sivil toplum gönüllüsü olarak arkadaşlarına anlatamadıkları ya da kendileri anlayamadıkları içindir. Sonunda benden hayır çıkmayacağını anlayınca bir gün İzzeddin Çalışlar'la çıkageldiler. Dolayısıyla İzzeddin gibi bir yazarla beni tanıştırdıkları için öncelikle kızlarıma çok teşekkür ederim.

İzzeddin, birlikte çalıştığımız süre içinde beni çok iyi tanıdı. Onun o sanatçı içgüdüğü, keskin algısı, akılcı ve yaratıcı kalemi sayesinde bu kitap ortaya çıktı. Ben de bu arada çok esprituél, nazik, kültürlü bir arkadaş edindim. Kısaca ikinci teşekkürü bana yeteneğini ve dostluğunu sunan İzzeddin'e borçluyum.

Ayrıca kitabın oluşmasında meslek yaşamıma ilişkin anılarımla ve değerlerimin çoğunu paylaştığım arkadaşlarım, dostlarım Dilek Doltaş ve Cevza Sevgen'in katkılarından da çok yararlandım. Onlar üniversite yaşamıma ilişkin belli başlı olay ve algıları İzzeddin'e aktarmakta bana yardımcı oldular. Yıllar boyunca olduğu gibi kitap yazım sürecinde de benden desteklerini esirgemeyen dostlarıma bu vesileyle bir kez daha teşekkür etmek isterim.

Son olarak bu kitap benim kimliğimin ve niteliklerimin oluşumunu anlatmakla birlikte bir biyografi olarak görülmemeli. İçinde ailem, çocuklarım ve dostlarımla pek çoğu yok.

Hayatımın uzun bir kısmı eğitim almak, çok daha uzun bir kısmı da eğitim vermekle geçti. Onun için bu sayfalarda bana yön göstermiş hocalarımı, çalıştığım bölümü ve üniversiteyi ve tabii Shakespeare'i bulacaksınız. Ancak kişiliğime ve birikimime katkısı olanların (hocalarım, meslektaşlarım, tanıdık ve dostlarım) hepsini ismen zikredememiş olabilirim. Beni affetsinler. Unutmayın ki ben dalgın bir profesörüm.

Oya Başak

Hayat Dedikleri

*Böyle şeyleriz işte
Düşlerimizi inşa ettiği gibi;
küçük hayatımız da
Bir uykuyla çevrili.*

WILLIAM SHAKESPEARE

*(Sone 60.5-6; Fırtına 4.1 156-8
(Prospero'dan Miranda ve Ferdinand'a)*

Bir gün tam ölüyorum, bir arkadaşım geldi ve şöyle dedi:

— Saçmalama!

— Ne diyorsun sen? Ölüyorum burada.

— Saçmalama, her şey rastlantı.

— Ne rastlantısıymış? Hastalandım, ölüyorum işte.

— Rastlantı diyorum sana. Bir hastalık sana rastlamış, sen de ona “*Yanlış numara!*” deyip, telefonu kapatacaksın. Neden sana rastladığını da sorgulamayacaksın. Çünkü rastlantılar sorgulanmaz. Kaza gibi düşün. Kafana balkondan saksı düştüyse ne yapacaksın? Tentürdiyot sürüp saracaksın, geçecek. Saksı düştü diye her şeyin bitmesi kabul edilebilir mi?

Bir kakhaha patlattım. O haldeyken bile kakhaha atabilirim. Kakhaham meşhurdur. Özellikle üniversitenin koridorlarında çınlayan halini duymanız lazım; yoksa herhangi bir kakhaha sanabilirsiniz. Nitekim haklı çıktık. O günden beri başıma gelen her kötü şeye “*Şansa bak! Yine saksı düştü*” diyorum. Başıma da çok şey geldiğinden şansa iyiden iyiye inanmaya başladım. Neyse ki, başıma iyi şeyler geldiği de oluyor. Her bakımdan şanslıyım yani. Şans sayesinde sık sık hayatı düşünür oldum.

Düşündükçe aklıma gelen bazı yanıtlar, özellikle de sık tekrarlananlar, “*Hayat nedir?*” sorusunu cevaplamıyor ve kendimi hep Lukretius gibi yanıtsız sorular sorar halde buluyorum. O adam sadece şiirin yapısının nasıl planlanması gerektiği üzerine altı ciltlik kitap yazmış. Cevabı bilse bu kadar yazmasına gerek olmazdı. Tabii onun gibi atomlardan yola çıkıp da doğayı, ruhun ölümlülüğünü (ölümsüzlüğünü değil), kozmosu ve kozmik olguları sorgulayıp, sonra da şiirin nasıl yazılması gerektiğine kafa yoracak olsam, benim de ciltlerce yazmam gerekebilirdi. Telaşa hacet yok. Sizi sadece bir cilt, hatta pek de kalın olmayan bir cilt boyunca meşgul edeceğim ve Lukretiusvari olmayaacağına emin olabilirsiniz. Yazılanların hayat dediğim şeye benzemesine çalışacağım o kadar. Yani, gözyaşıyla karışık kahkahalara, müthiş insanların girip çıktığı, sık sık “*Çok şanslıyım!*” dedirten, içine bir dolu şey sığdırılabilen o kısacık zaman dilimine benzer bir cilt olmasını hayal ediyorum.

Lukretius, aklına gelen soruları tartıştıktan sonra, şiirin bir-biriyle dengeli iki yarımı buluşturduğu sonucuna varır: Hayat ve ölüm. Yani, yaşamak ve yok olmak. Ya da *To be or not to be*. İşe bakın ki, İ.Ö. 50’lerde ölmüş Titus Lukretius Carus ile ondan on beş buçuk yüzyıl sonra yaşamış William Shakespeare aynı temaya takılmış. O tema da yirmi birinci yüzyılda bana takılmış, yakamda broş gibi duruyor. Bu dünyadan gelip geçenler hayatın ne olduğu sorusunu cevaplamadıkça da bu evrensel soru ortada kalacak.

Lukretius gibi bir Epikürcü olsam, üzerinde yeterince zaman harcıyıp cevabını bulamadığım bu soruya, “*Aman canım, neyse ne işte, keyfine bak*” der, geçebilirdim. Altı cilt doldurduktan sonra o öyle yapmış. Ben öyle yapabiliyorum. Cevabı bulmadan rahata eremiyorum. Oysa vaktiyle bunun aksini iddia eden biri olmuştu.

Gençliğimde ABD’deyken bir doktorum vardı, sonra ah-bap da olmuştuk. Felsefi yanı da olan bir adamdı. “*Şükret ki,*

çözüm bulamadığında sorunu yok sayabilenlerdensin” demişti bana. İnsanları bunu yapabilen ve yapamayanlar olarak ikiye ayırıyordu. O zaman hakkımda yaptığı analizi dinleyip Marcel Duchamp gibi, “*Çözüm yoksa, sorun da yoktur*” diyebilenlerden olduğuma ikna olmuştum. Yeterince deneyim yaşadıktan sonra hâlâ aynı soruyu sorabildiğime göre, şimdi beni yeniden ikna etmesi gerekiyor. Çünkü aynı soru cümlesi, sonundaki soru işaretiyle birlikte aynı yerde duruyor: “*Hayat dediğin nedir?*” O bilge hekim şimdi karşımda olsa, şunları söyleyeceğinden eminim:

— Bak Oya, insan belli bir yaşa geldiğinde, çevresindekileri kaybetmeye başladığında, kaçınılmaz olarak bir hayat muhasebesine girer. Yaşantının doğal akışında bu safha vardır. Bu hesap, daha ne kadar yaşayacağından çok, yaşadığın süreyi nasıl değerlendirdiğin üzerine yapılmalıdır. Bir de eğer varsa, yapmak isteyip de yapamadıklarını yapabilme telaşı denkleme girer. Rahat ol. Bunca öğrenci yetiştirmiş olman, boş yere yaşamadığının kanıtı. Yapmak istediklerini de yapabiliyorsun. Geriye kalan tek bilinmez ise ne yaparsan yap değiştiremeyeceklerin. Sonuç; iyisin, iyi.

Eminim ki, ben de ona şunları söyledim:

— Bak doktor, belli bir yaşa geldim. Çevremdekileri de çok sık kaybetmeye başladım. Bu hayattan çok keyif aldım, aklıma eseni yaptım, çok güldüm, çok ağladım, bastonla da olsa istediğim yere gidiyor, zevklerime dair hiçbir şeyi kaçırmamaya çalışıyorum ama rahat değilim. Ne yaparsam yapayım, değiştiremeyeceklerim konusunda emin olamıyorum. Acaba değiştirebileceklerim olabilir miydi? Sonuç; iyiyim ama o kadar da iyi değilim. Acaba daha çok işe yarar biri olabilir miydim?

Bunun üzerine ne derdi acaba? Eminim ufkumu açacak bir şeyler söylerdi. Onun gibi birkaç muhteşem adam daha tanıdım. Onlar bana hep “*Ben neyim ki, ne biliyorum ki?*” dedirtmiştir. Bazıları hocamdı. Mesela Cambridge’de okumuş bir Amerikalı, John Berryman. W. B. Yeats, T. S. Eliot ve Dylan Thomas gi-

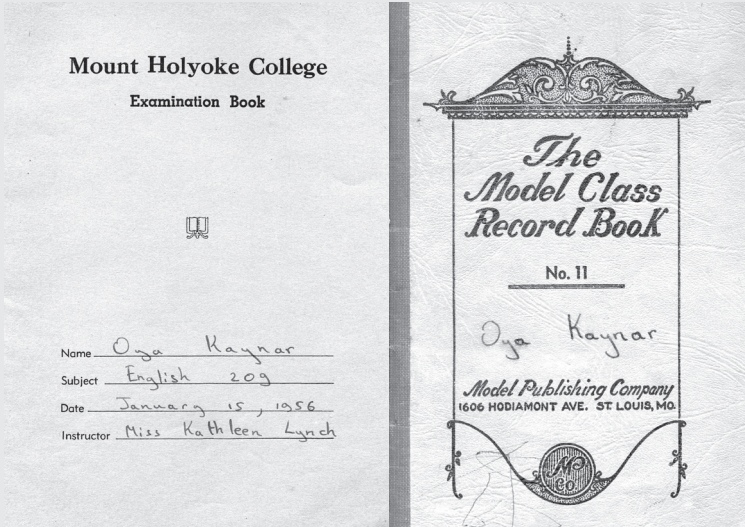
bi bir devrin en mühim yazarlarıyla birlikte olmuş, Oldham Shakespeare ödüllü, muazzam ve çok ünlü bir şairdi. Öğrencisi olmanın ötesinde asistanlığını yapma şansı da bulmuştum. Her dersine girer, ağzından çıkan bir kelimeyi bile kaçırmazdım. Bir keresinde sınıfta bir Çehov hikâyesi okunurken hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. O gün, her an her yerde ağlanabileceğini gördüm. Bir karakterle özdeşleşip de onun başına gelenlere üzülmekten doğan sıradan bir okur ağlaması değildi. Onunki edebiyatın etkisine açık olma haliydi. Şiiri, tiyatroyu, edebiyatı öğrendikçe, dünyanın en büyük ustalarını, o mucizevi insanları sahnede izledikçe ben de ağlamayı öğrendim. Bir şiir okurken kolayca ağlayabilmeye başladım. Hatta öğrencilerim espri yapar, ders konusu Dylan Thomas olduğunda “*Oya Hoca bugün ağlayacak arkadaşlar*” derdi. Çünkü Thomas’ın dil ve duygu derinliğinin ihtişamıyla hemen gözlerimin dolacağını, çok geçmeden de boşalacaklarını bilirlerdi.

Önce Mount Holyoke College’da, sonra da Illinois ve Minnesota üniversitelerinde okurken olağanüstü niteliklere sahip hocalar tanıma imkânı buldum. Bu cevherler resmigeçidi Robert Kolej ve Boğaziçi Üniversitesi’nde de sürdü. John Berryman beni hayata karşı borçlandırınlardan oldu örneğin. Ondan aldıklarımı başkalarına verebilmeliydim. Bir gün gelip de hoca olduğunda omzuna böyle bir yük biniyor. Üstelik papagan gibi tekrar ederek değil, üzerine bir şeyler katarak... Kolay mı? Değil. Zor mu? Evet. Yapabilenler ve yapamayanlar var mı? Evet. Yapamayanlardan olmak kabullenilebilir mi? Hayır. O zaman yapılmalı.

Michael Wright müzik hocasıydı ama *humanities* dersinde on dokuzuncu yüzyılı her yönüyle anlatabiliyordu. Ralph Edward Ross’u unutulabilir miyim? *Obligation, A Social Theory*’nin, *The Art of Reading*’in yazarı, Minnesota Üniversitesi’nin yıldızı, ah tapot gibi bir düşünür. Böyle biri unutulabilir mi? Her şeyi bilip harmanlayabilen, disiplinler arasında zıplayabilen, bağlar kura-



1956'da ABD'deki ilk diplomamı aldığım Mount Holyoke College'in seminer binası.



1956-57 yıllarında kullandığım defterlerim.



Yatakhane grubuyla toplu halde.



**Boğaziçi Üniversitesi Batı Dilleri ve
Edebiyatı Bölümü'nün emeritus profesörü,
hayata gülerek bakan, asla hocalık taslamayan
Oya Başak'tan sanat ve hayat dolu bir ders!**

Oya Başak: Kahkahanın Derinliği, İzzeddin Çalışlar'ın deneyimli kalemıyla yazılmış, tiyatroya, edebiyata, şiire, Shakespeare'e yani sanata ve hayatı yaşamaya yönelik kışkırtıcı bir anı kitabı. Daha da fazlası; idealist bir eğitimcinin "Öğretmen nasıl olmalı?", "Üniversite nasıl olmalı?" hatta "Hayat nasıl yaşanmalı?" gibi zor soruları, kazanılmış tecrübeler üzerinden ve gereğinde özeleştiri yaparak cevapladığı bir *insanlık dersi*! Genç yaşında sanata ve akademiye gönül vermiş bir *cumhuriyet kadını*, Boğaziçi Üniversitesi *humanities* derslerinin efsanevi hocası Oya Başak, anekdotlarla harmanlanmış onlarca konuda, kendine özgü gözlem ve yorumlarla çıkıyor okur karşısına.

Oya Başak: Kahkahanın Derinliği, öğrenme arzusu kadar öğretme arzusu taşıyanlara çağdaşlaşma yolunda sahip olmaları gereken paha biçilmez değerler sunuyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1794-7



9 789751 417947

₺ 15,00